

Õiguskantsler

Teie 10.03.2017 nr

Meie 21.03.2017 nr 6-1/170359/1701278

Pensionilepingu sõlmimise kohustus

Lugupeetud []

Täna Teid kogumispensionide seaduse põhiseaduspärasuse küsimuse tõstatamise eest. Sellesisuline arutelu on oluline ja vajalik, et mitte takerduda olemasoleva süsteemi kriitikavabasse õigustamisesse. Eesti pensionisüsteemi ei saa vaadelda lõpliku ja valmis lahe ana – seda peab pidevalt analüüsima, seda tuleb vaadelda teiste riikide kogemuste ning töö iseloomu muutuse aspektist. Kui tegelikkus sunnib süsteemi kaasajastama ja algselt otsustatuga võrreldes paindlikumaid ja kestlikke lahendusi kasutama, siis tuleb Eestil seda teha. Muidugi õiguspäraselt ja siiani antud lubadusi mitte rikkudes.

Hetkel pole võimalik väita, et Eesti kogumispensioni süsteem kätkeks Teie tõstatatud küsimustes ilmselget vastuolu põhiseaduse §-ga 32 ehk riukuks omandipõhiõigust.

Tuleb mõnda, et Eesti kogumispensioni süsteem tugineb muu hulgas üsna rangetele piirangutele, mida õigustatakse eelkõige vajadusega tagada inimeste toimetulek vanaduspõlves. Pensionisüsteemi nn II sammu kohustab 1983. aastal sündinuid ja nooremaid säästma pensionifondi sissemakseid tehes. End kord selle süsteemiga vabatahtlikult sidunud isikud ei saa oma otsust tagasi pöörata. Pensionieas tehtavatele väljamaksetele kehtivad märkimisväärsed piirangud, mis tekitavad põhjendatud küsimusi inimese õigusest oma vara vabalt kasutada.

Säästmisel põhinevaid kogumispensioni mudeleid kasutavad ka mitmed teised riigid. Mõnes riigis on säästmine vabatahtlik (nt [Leedu](#), [Uus-Meremaa](#)), teises jällegi kohustuslik (nt Eesti ja [Läti](#)). Mõni riik on kohustuslikust kogumispensionist loobunud (nt Ungari, vt [põhjendusi](#), ja Tšehhi). Üksmeelt või üldtunnustatud „õiget“ lahendust ei näi ses valdkonnas olevat.

Eesti kogumispensioni II samm on mõeldud säästmiseks, mitte aga kasumi teenimiseks. Säästmise all mõistetakse sissemakseid pensionifondidesse. Inimesel on võimalik pensionifondi valida ja neid vahetada ning lähtuda seejuures ka oma isiklikust riskitaluvusest. Pensionikoguja otsustab ise, mil viisil võib fondivalitseja tema pensionivaraga toimetada. Pensionifond ei saa sellest suunisest üle astuda.

II sambale sarnanevaid kogumilahendusi kasutavad riigid on säästude kasutamiseks näinud ette muid võimalusi kui vaid pensioniks kogumine. Nii lubatakse mõnel pool sääste kasutada piiratud

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

otstarbel ka enne vanaduspensioniga. Näiteks [KiwiSaver](#) Uus-Meremaal näeb teatud tingimustel ette võimaluse kasutada sääste, kui inimene ei saa püsivalt tööd teha tõsise haiguse, vigastuse või puude tõttu või on sattunud märkimisväärsesse majanduslikku raskusesse või soovib osta oma esimest kodu (vt ka [Šveitsi](#), [Taani](#) ja [Suurbritannia](#) tingimusi).

Eesti võiks neid ja teisigi paindlikke lahendusi uurida ja neist võimalusel õppida. Nii saaks lahendada mitmeid akuutseid probleeme omastehoolduse, arstiabi kättesaadavuse, elatisvõlgnike probleemi lahendamise vallas ja mujal. Nende sotsiaalpoliitiliste valikute tegemise õigus on Riigikogul.

[Kogumispensionide seaduse §-st 41](#) nähtuvalt on Riigikogu leidnud, et üldjuhul ei pea inimesel vanaduspõlves olema suurt vabadust otsustada, milleks sääste (kogutud pensioniosakuid) kasutada. Üldjuhul peab ta nende eest sõlmima eraõigusliku kindlustusseltsiga eluaegse pensionilepingu. Kui inimene on elanud eeldatust kauem, teeb kindlustusandja väljamakseid oma vahenditest. Kui aga inimene elab eeldatust vähem, jääb kindlustuse ostnud inimese n-ö kasutamata raha üldjuhul kindlustusandjale. Sarnaseid kindlustustooteid pakuvad ka teiste riikide kindlustusseltsid.

Osad riigid pole pensionisäästude kasutamisele piiranguid kehtestanud. Olemasolev rahvusvaheline kogemus lubab järeldada, et inimeste enesehinnang oma oodatava eluea suhtes erineb tegelikkusest. Säästudest ei piisa elu lõpuni (vt nt [Suurbritannia õppetundide kohta](#)). Kui Eestis anda pensionivara kasutamine vabaks, siis peavad meie kehtivat perekonnaseadust ja sotsiaalhoolekande seadust arvestades säästude lõppedes eaka kulud enda kanda võtma tema pereliikmed. Kui see käiks neil üle jõu, siis tuleb kulud kanda riigil. Kehtiv süsteem peabki need riskid vähemalt osaliselt maandama.

Olukorraks, kus inimene on pensionilepingu sõlmimiseks pidanud ära kasutama kõik oma kogumispensioni säästud, ent sureb peatselt pärast lepingu sõlmimist, näeb [kogumispensionide seaduse § 48](#) ette võimaluse määrata lepingus kindlaks soodustatud isikud. Nemad saavad kindlustusvõtja surma korral teatud perioodi kestel ise tema pensionimakseid. Kindlustusandjad teevad sel perioodil (garantiiperioodil) väljamakseid ka soodustatud isikute pärijatele, kui soodustatud isikud peaksid garantiiperioodil surema (vt nt [SEB pensionilepingu tingimusi](#)). Riigikogu on sellise lahendusega jäänud põhiseadusega lubatud piiresse.

Kogumispensioni II samba kasulikkust või tootlikkust näitab aeg (vt senise olukorra kohta ka [Riigikontrolli pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse auditaruannet](#) ja [Rahandusministeeriumi analüüsi](#)). Riigikogu peab end kogumispensioni II samba käekäiguga kogu aeg kursis hoidma. Loodetavasti jõuab peatselt Riigikokku [kogumispensionide seaduse ja investeerimisfondide seaduse muutmise seaduse eelnõu](#), mille raames saab Riigikogu otsida lahendusi ka nendele II samba kitsaskohtadele, millele on juhtinud tähelepanu [Riigikontroll](#) ja [Pension 2050 programmi](#) raames Eesti Koostöö Kogu.

Eelnõu arutelu ajal tuleks otsida vastust küsimustele,

- kuidas senisest enam tegeleda inimeste teadlikkuse suurendamisega pensionisüsteemi toimimisest ning sellega seonduvast isiklikust vastutusest
- kas ja kuidas inimesi rohkem nõustada nii II sambaga liitumisel kui ka nt viis aastat enne vanaduspensioniaikka jõudmist, et inimesed kujundaksid teadlikumalt pensionifondidesse investeerimise ja neist väljumise strateegiat

- muuta pensionilepingu sõlmimist paindlikumaks ajal, mil kõikide osakute korraga realiseerimine pole inimesele kõige soodsam
- suurendada kasutajate paindlikkust kindlustusandjate kasumite arvel.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise